

Олеся КУЦЬКА

доктор історичних наук, професор

Національна академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

(Львів, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5595-2995>

Електронна пошта: kutska_o@yahoo.com

Роман ХАРДЕЛЬ

доктор філософії

Національна академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

(Львів, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2243-9722>

Електронна пошта: spantamano2@gmail.com

**ІНСТРУМЕНТИ ТА НАРАТИВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ:
ДОСЛІДЖЕННЯ КАРАБАСЬКОГО КОНФЛІКТУ (1988–2024 рр.)
У БАГАТОМОВНИХ РОЗДІЛАХ ВІКІПЕДІЇ**

У статті розглядається феномен інформаційної війни в інтернет-просторі через аналіз висвітлення Карабаського конфлікту в різних мовних версіях Вікіпедії (українська, російська, англійська, азербайджанська, вірменська). Метою дослідження є виявлення відмінностей у репрезентації конфлікту, особливу увагу зосереджено на наративах, що відображають проросійську інформаційну політику в російськомовній версії статті. Застосовано методи контент-аналізу, дискурс-аналізу та метааналізу редагувань Вікіпедії. Дослідження охоплює вивчення термінології, структури, фреймінгу, добору джерел та історії редагувань. Аналіз виявив значущі розбіжності у фокусах подачі інформації, використанні пропагандистських технік та змістовних акцентах залежно від мовної версії. Російськомовна стаття схильна до використання рамок симетричної відповідальності, розмивання оцінок, легітимації офіційної російської позиції щодо перебігу конфлікту. Дослідження також засвідчує потенціал Вікіпедії як платформи боротьби за інтерпретацію подій у міжнародних конфліктах.

Ключові слова: Карабаський конфлікт, Вікіпедія, інформаційна війна, проросійські наративи, історична свідомість, наратив, гібридна війна, інформаційні технології.

Постановка проблеми. У сучасному світі цифрові платформи стали невіддільною частиною глобального інформаційного обміну, водночас перетворившись на арену для інформаційних війн та джерело гібридних загроз. Вікіпедія як одне з найпопулярніших джерел інформації у світі посідає в цьому процесі особливе місце. Її відкрита модель редагування, що є основою її успіху, водночас робить її вкрай вразливою до цілеспрямованих маніпуляцій та просування політично заангажованих наративів, особливо у контексті висвітлення міжнародних конфліктів.

Яскравим кейсом для аналізу такого протистояння є Карабаський конфлікт – тривале воєнно-політичне та етнічне протистояння з глибоким

історичним корінням та складним політичним тлом. Вивчення цього конфлікту є критично важливим для воєнно-історичної науки, оскільки він став прикладом активного ведення бойових дій не лише «на землі» (Перша та Друга Карабаські війни), а й у цифровому просторі як невід’ємному складнику гібридної воєнної стратегії.

У контексті воєнно-історичних студій Карабаський конфлікт є не лише прикладом гібридної інформаційної боротьби, а й унікальним кейсом розвитку воєнно-стратегічних наративів у цифровому просторі. Його аналіз дає змогу простежити, як інформаційна війна стає продовженням збройного протистояння іншими засобами, впливаючи на сприйняття бойових дій, оцінювання вій-

ськових операцій і ролі армійських контингентів у миротворчих або окупаційних місіях. Таким чином, дослідження набуває значення не тільки для інформаційної аналітики, а й для розвитку методології воєнно-історичної науки, зокрема у сфері вивчення цифрових механізмів відтворення військово-політичного досвіду.

Проблематика дослідження полягає у тому, що значні відмінності у висвітленні Карабаського конфлікту в різних мовних розділах Вікіпедії (зокрема, українському, англійському, російському, азербайджанському та вірменському) свідчать не лише про наявність різних національних точок зору, а й про цілеспрямовані зусилля з ведення інформаційної війни. Ця боротьба за інтерпретацію безпосередньо впливає на сприйняття міжнародною спільнотою законності проведених військових кампаній, легітимності застосування збройних сил та визнання чи засудження воєнної стратегії сторін конфлікту. Особливий науковий інтерес становить аналіз російськомовної версії статті, враховуючи активну роль російської федерації у регіоні та її геополітичні інтереси, що потенційно відображаються у просуванні специфічних прокремлівських наративів.

Об'єктом дослідження слугує корпус статей про Карабаський конфлікт у п'яти зазначених мовних розділах Вікіпедії, включно з їхніми сторінками обговорення та історією редагувань. Наукові підходи до хронології Карабаського конфлікту охоплюють понад століття етнічного протистояння, але як воєнно-історичне поняття він визначається рамками 1988–2020 рр. з акцентом на Першу (1991–1994) та Другу (2020) Карабаські війни. Утім, політичні наслідки та врегулювання простягаються до 2024–2025 років. Предметом виступають наративи, дискурсивні практики, термінологія, джерельна база та технології редагування (як легітимні, так і маніпулятивні), що використовуються для конструювання певного образу конфлікту. Метою дослідження визначено виявлення та компаративний аналіз ключових розбіжностей у висвітленні Карабаського конфлікту в обраних мовних розділах Вікіпедії як прояву інформаційної війни.

Проведене дослідження ґрунтується на трьох основних напрямках наукових праць, що дають змогу комплексно проаналізувати обрану проблему.

Перший блок формує теоретичну основу дослідження та стосується теорії історичної свідомості як складника суспільної свідомості. Історична свідомість розглядається не просто як набір знань про минуле, а як складний феномен,

що визначає світогляд людини, її ідентичність та, зрештою, зумовлює її поведінку. Це робить її пріоритетним об'єктом для цілеспрямованого інформаційного впливу.

У працях, що формують теоретичне ядро, таких як робота К. Ясперса (Jaspers, K. 1953), аналізуються філософські витоки цього поняття. Сучасні дослідники, як-от А. Ассман (Assmann, A. 2012; 2016) та Й. Рюзен (Рюзен, Й. 2010) розглядають механізми формування колективної пам'яті та її інструменталізацію в рамках «політики пам'яті». Українські дослідники, зокрема В. Вашкевич (Вашкевич, В. 2010), аналізують історичну свідомість як динамічну структуру, ціннісний орієнтир та груповий ідентифікатор.

Другий блок охоплює дослідження інформаційних війн, маніпуляцій та впливу на свідомість через нові медіа. Роботи Г. Почепцова (Почепцов, Г. 2020) детально класифікують сучасні інформаційні війни, розкриваючи їх комунікативні та психологічні технології. З появою «мережевого суспільства», теоретично осмисленого М. Кастельсом (Кастельс, М. 2007), онлайн-простір став ключовим середовищем для ведення таких війн.

На перетині проблематики інформаційних війн і медійного висвітлення локальних конфліктів перебувають також дослідження Р. Квятковського, у яких проаналізовано особливості висвітлення Другої Карабаської війни у західних медіа як джерела подальшого воєнно-історичного дослідження військових кампаній та операцій (Квятковський, Р. 2024), а також вплив інформаційного простору, дезінформації та пропаганди у Другій Карабаській війні у контексті гібридного протистояння та воєнної стратегії (Квятковський, Р. 2025).

Третій блок зводить фокус до досліджень впливу через використання Вікіпедії. Ця багатомовна онлайн-енциклопедія, будучи одним із найпопулярніших джерел інформації, водночас є яскравим прикладом «роботи на чужих майданчиках» у рамках інформаційних операцій. Дослідники фіксують наявність системних упереджень (bias) та культурних відмінностей у висвітленні складних тем у різних мовних розділах (Callahan, E. & Herring, S. 2011). Конфліктні теми неминуче породжують так звані війни редагувань (edit wars) (Greenstein, S. & Zhu, F. 2016), що є прямим свідченням боротьби за просування ключових наративів.

Дослідження М. Трохимовича, О. Косована, Н. Форрестера та ін. (Trokhymovych, M., *et al.* 2025)

є першим системним аналізом клону російської Вікіпедії – Рувікі (RWForK). Л. Робертс та М. Ксіон-Гам (Roberts, L. & Xiong-Gum, M. 2022) аналізують редагування англomовної статті «2022 Russian Invasion of Ukraine (Вторгнення росії до України у 2022 р.)» у перші дні широкомасштабного вторгнення росії в Україну. Авторки вводять поняття «connective intelligence» (інтелект, що поєднує) – децентралізованої взаємодії волонтерів, які координують знання в реальному часі без централізованого управління. Особливу роль відіграють «борці з вандалізмом» – редактори, які не лише борються з дезінформацією, а й виконують функції координаторів спільного знання. Це дослідження доводить, що Вікіпедія здатна саморегулюватися навіть у кризових умовах, коли інформаційна війна ведеться в режимі реального часу.

У своїй роботі М. Капранс (Karpāns, M. 2016) вивчає «вікі-історію» як поле боротьби за національні наративи у Східній Європі, тоді як Р. ден Хартог (Den Hartog, R. 2020) аналізує репрезентацію Голокосту в різних мовних версіях Вікіпедії, демонструючи варіативність історичної пам'яті.

Елементи інформаційної війни російської федерації проти України, зокрема вплив на історичну свідомість на сторінках різних мовних розділів Вікіпедії, висвітлені у роботах В. Виздрика та М. Хардель (Хардель, М. & Виздик, В. 2024; Хардель, М. 2025).

Таким чином, огляд літератури засвідчує, що хоча окремі аспекти (історична свідомість, інформаційні війни, упередженість Вікіпедії) є достатньо дослідженими, існує потреба у комплексному компаративному аналізі наративів, що просуваються через Вікіпедію, зокрема на прикладі Карабаського конфлікту. Стаття покликана заповнити цю прогалину, із зосередженням на виявленні конкретних інструментів та проросійських наративів інформаційної війни на теренах Вікіпедії.

Метою статті є виявлення та компаративний аналіз ключових відмінностей у репрезентації Карабаського конфлікту в різних мовних розділах Вікіпедії (українському, російському, англійському, азербайджанському та вірменському) як прояву сучасних інструментів інформаційної війни. Особлива увага зосереджується на вивченні проросійських наративів, дискурсивних практик і механізмів маніпуляції, що відображають інформаційну політику російської федерації у російськомовній версії статті. Авторки прагнуть показати, як через термінологічний контроль, добір джерел і адміністративні механізми редагування формується викривлене уявлення про перебіг

і суть конфлікту, що впливає на історичну свідомість користувачів Вікіпедії.

Для досягнення поставленої мети у статті застосовано комплексний методологічний підхід, що поєднує кількісні та якісні методи аналізу. Враховуючи багатогранність об'єкта – інформаційного протистояння, що одночасно відбувається в технологічній, текстовій та соціально-психологічній площинах, доцільним виявилось застосування трансдисциплінарного підходу.

Виклад основного матеріалу. З воєнно-історичної перспективи, стаття «Карабаський конфлікт» у різних мовних сегментах Вікіпедії виступає своєрідною віртуальною хронікою війни, що фіксує зміну інформаційних пріоритетів, фреймів і риторики сторін. Стаття російськомовного розділу Вікіпедії (далі – RU-wiki) «Карабаський конфлікт» є найбільш повною і детальною серед усіх мовних розділів Вікіпедії (станом на листопад 2025 р. стаття містить 240 тис. знаків, використовує близько 300 джерел). До категорії «Карабаський конфлікт» RU-wiki віднесено 5 підкатегорій та 53 окремі статті (Карабахский конфликт. 2025). Україномовна (Карабаський конфлікт. 2025) та англomовна (Nagorno-Karabakh conflict. 2025) статті не настільки детальні. Характерним є те, що азербайджанський (Qarabağ münaqişəsi. 2025) та вірменський (Արցախյան հակամարտություն. 2025) розділи не містять загальної оглядової статті, присвяченої Карабаському конфлікту, лише статті, присвячені окремим епізодам.

Аналіз російськомовної статті «Карабаський конфлікт» демонструє, що вона функціонує не стільки як нейтральний енциклопедичний виклад, скільки як активний інструмент реалізації державної «історичної політики» російської федерації. Ця політика має «наступальний» характер і спрямована на встановлення так званого «історичного суверенітету», тобто на формування та просування єдиного, вигідного державі трактування минулого, що відповідає її поточним геополітичним інтересам.

Щодо Карабаського конфлікту, то у російськомовній версії статті ця політика реалізується через кілька ключових наративів. Перший наратив – «росія – ексклюзивний та безальтернативний миротворець». Текст статті та її структура послідовно акцентують увагу на медіаторських зусиллях саме Москви (як у радянський, так і у пострадянський час). Діяльність інших міжнародних посередників, зокрема Мінської групи Організації з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ), подають як другорядну або мало-

ефективну. Водночас російські військові контингенти послідовно маркують терміном «миротворці», тоді як до інших сторін застосовують більш нейтральну або негативну лексику. Це створює у читача безальтернативний образ росії як єдиного стабілізаційного фактора в регіоні.

Другий наратив можна сформулювати як «симетризація конфлікту» та «прадавня ворожнеча». Однією з ключових маніпулятивних технік є уникнення чіткої ідентифікації агресора. Конфлікт часто фреймується як «багатовікове міжетнічне протистояння» або «трагедія обох народів». Такий підхід, як зазначає Г. Почепцов, є класичним інструментом пропаганди, що дає змогу розмити відповідальність та приховати реальні політичні та військові інтервенції (Почепцов, Г. Г. 2020, с. 156–158). Це дає російській стороні можливість виступати «нейтральним арбітром», який стоїть над конфліктом.

Також просувається наратив «спільного минулого» та «штучності національних кордонів». Подібно до наративів, що застосовують проти України, де українська державність подається як «штучний проєкт», у висвітленні Карабаського конфлікту історію часто подають через призму радянської єдності. Національні рухи Азербайджану та Вірменії імпліцитно чи прямо змальовують як «націоналістичні» та деструктивні, що призвели до руйнації «спільного дому» [Радянського Союзу. – авт.].

Ці наративи просувають за допомогою спеціфічних для Вікіпедії технік маніпуляції, що підлягають детальному обговоренню. Чітко прослідковується маніпуляція джерелами. Аналіз свідчить про домінування посилань на російські державні інформаційні агенції (ТАСС, РИА Новости) та офіційні заяви міністерства закордонних справ російської федерації. Ці джерела використовують для легітимації офіційної російської позиції.

Також простежується термінологічний контроль та «війни редагувань»: найбільш запеклі «війни правок» (edit wars), видимі в історії редагувань, точаться навколо термінології. Це є типовою тактикою для просування державних наративів. Простежується і скоординованість діяльності груп редакторів. Аналіз сторінок обговорень та історії редагувань дає підстави припускати наявність організованої, злагодженої групи редакторів, яка цілеспрямовано просуває прокремлівську точку зору та скасовує правки, що суперечать їй, особливо внесені з азербайджанських чи вірменських IP-адрес.

Доцільно навести характерну цитату зі сторінки обговорення російськомовної статті «Карабаський конфлікт», що промовисто відображає протилежні позиції редакторів російськомовної Вікіпедії (розміщено у листопаді 2020 р., після завершення Другої карабаської війни):

«Колега Divot, по-перше, щиро хочу привітати вас з новою віхою в ААК Вікіпедії [ААК – аббревіатура від “Армяно-азербайджанський конфлікт”. – авт.], коли нам, вікіпедистам, більше не доведеться вести багато годин дискусій у статтях про поточні військові дії, адже Нагірний Карабах [так в оригіналі. – авт.] повертається раз і назавжди під мирне небо Азербайджану.

Приєднуюся до привітань. Під мирним небом Азербайджану починається новий виток фальсифікації та переписування історії: з одного боку вірменські храми тоталітарним режимом оголошуються албанськими, з іншого вже повним ходом йде їх осквернення. Доблесною армією Азербайджану ламаються могили і хрести, відрубуються голови та вуха мирним жителям... і все це під “мирним небом Азербайджану”. Вітаю Вас із цим.

Як же мені подобається цей безперервний аутотренінг “переможців”. Щоразу при згадці про успішну окупацію необхідно обов’язково додати “назавжди”, а при згадці справжніх господарів регіону обов’язкове “ніколи більше не буде”. На жаль, ще проллється чимало крові» [пер. авт., збережена оригінальна стилістика] (Обсуждение: Карабахский конфликт. 2024).

Взагалі конфліктні теми у Вікіпедії, особливо ті, що мають геополітичне значення для російської федерації та пострадянського простору, майже завжди призводять до виникнення так званих війн редагувань – інтенсивних та систематичних взаємних скасування правок. Тривала боротьба за термінологію та фреймінг навколо Карабаського конфлікту призвела до необхідності втручання вищого адміністративного органу Вікіпедії – Арбітражного комітету. Факт необхідності введення особливого режиму редагування (далі – ОРР) та примусового посередництва (далі – ПП) щодо цієї тематики свідчить, що стаття про Карабаський конфлікт є хронічно конфліктною, а її обговорення вийшло за рамки звичайного редакторського діалогу.

ОРР зазвичай передбачає застосування жорстких обмежень, як-от «правило одного скасування», що забороняє користувачеві скасовувати чужу правку більше одного разу на добу. Обмеження покликані припинити прямі «війни

редагувань» і змушувати редакторів до пошуку консенсусу. Примусове посередництво є більш жорстким інструментом. Воно передбачає призначення адміністратора-посередника (медіатора), який приймає остаточні рішення щодо спірного контенту, виходячи з принципу нейтральності (далі – NPOV, «neutral point of view»).

Введення адміністративних режимів, таких як ОРР і ПП, хоча й має на меті забезпечення стабільності та нейтральності, створює умови для непрямого контролю дискурсу. Якщо конфлікт є надто гострим (як у випадку Карабаху), влада переходить від змагальних редакторських груп (вірменської/азербайджанської) до адміністраторів Вікіпедії.

У контексті системної упередженості, що фіксується у російськомовному сегменті Вікіпедії щодо конфліктних тем, пов'язаних із росією та пострадянським простором, режим ПП перетворюється на інструмент легітимації геополітичної позиції кремля. Арбітражний комітет RU-wiki, що запроваджує ці режими, може делегувати повноваження медіатору, схильному систематично підтримувати той варіант NPOV, що відповідає офіційній російській позиції, а саме: фреймінг симетричної відповідальності.

Це означає, що адміністративна нейтральність стає прикриттям для інформаційного впли-

ву: посередник може послідовно підтримувати «симетричний» фреймінг, вигідний кремлю, як єдиний «нейтральний» варіант, одночасно усуваючи правки, що чітко ідентифікують агресора чи окупанта. Це є критично важливим для просування наративу про росію як «безальтернативного миротворця».

На сторінці обговорення мають фіксуватися вимоги до обов'язкового використання авторитетних джерел (далі – АД) та заборона на використання первинних або регіональних національних джерел, як це, наприклад, зафіксовано у політиці примусового посередництва щодо української тематики RU-wiki. Хоча ці правила формально нейтральні, на практиці вони можуть призводити до вибіркового застосування, що ускладнює представлення оцінок конфлікту, що суперечать прокремлівській позиції, або навіть насправді нейтральних. Витіснення регіональних національних точок зору (вірменських/азербайджанських) відбувається на користь міжнародних або здебільшого російських інтерпретацій, якщо вони визнані АД.

Сторінка обговорення російськомовної статті «Карабаський конфлікт» є свідченням запеклої боротьби за кожне слово, оскільки термінологія має вирішальне значення для юридичного, морального та політичного фреймування Карабась-

Таблиця 1

Дискурс-аналіз термінологічних війн у RU-wiki (Карабах)

Спірний термін	Мета заміни/нейтралізації (прокремлівський наратив)	Функція в інформаційній війні	Результат для читача (формування свідомості)
«Агресія»/«Окупація»	Заміна на «контроль над територією» або «наслідки протистояння»	Техніка симетризації; розмивання юридичної та моральної відповідальності сторін	Формування образу «трагедії обох народів», де обидві сторони однаково винні
«Миротворці» (рф)	Широке та наполегливе застосування, ігноруючи відсутність міжнародного мандата	Дискурсивна легітимація військової присутності рф як єдиного суб'єкта стабільності	Закріплення образу рф як незамінного гаранта регіональної безпеки
«Війна» (1992–1994, 2020)	Надання переваги термінам «конфлікт» або «криза». Зменшує необхідність дослідження досвіду ведення повномасштабних військових дій та воєнної стратегії	Зниження драматизму та масштабу подій, уникнення асоціацій із повномасштабними військовими діями	Імплицитне заперечення повномасштабності бойових дій, зміщення фокусу на «етнічні чвари»

кого конфлікту. Дискурс-аналіз фокусується на ідентифікації ключових спірних термінів, заміна або уникнення яких слугує цілям інформаційної війни, а саме – симетризації конфлікту (табл. 1).

У контексті воєнно-історичної науки ця боротьба за термінологію є ключовою, оскільки вона визначає легітимність військового управління, бойового застосування збройних сил та форми збройної боротьби, що використовувалися сторонами. На цій сторінці обговорення постійно точаться запеклі дискусії щодо використання термінів, що мають міжнародно-правові наслідки. Сторони, які прагнуть чіткого визначення винної сторони, наполягають на введенні формулювань, як-от «агресія» (щодо Азербайджану) або «окупація» (щодо Вірменії стосовно навколишніх районів).

Проросійська (симетрична) позиція полягає у наполяганні на використанні максимально нейтральних, знеособлених формулювань, таких як «контроль над територіями» або «наслідки воєнних дій». Ця техніка дозволяє «розмити» відповідальність та приховати реальні військово-політичні інтервенції. Якщо міжнародні джерела, як правило, визнають Карабах частиною Азербайджану, то російськомовна стаття прагне оминати чітких юридичних оцінок. Уникання конкретних оцінок дає змогу російській стороні виступати «нейтральним арбітром», який стоїть над конфлікуючими сторонами, не беручи на себе зобов'язань щодо засудження дій жодної з них.

Однією з найбільш ідеологічно насичених дискусій є суперечки про використання терміна «миротворці» щодо російського військового контингенту. На сторінках обговорення редактори, лояльні до прокремлівської позиції, відстоюють правомірність використання зазначеного терміна для російського контингенту, навіть якщо його діяльність не завжди відповідає класичним стандартам миротворчої місії (наприклад, відсутність офіційного мандата ООН чи ОБСЄ). Водночас діяльність інших міжнародних посередників, зокрема Мінської групи ОБСЄ, подають як другорядну або малоефективну.

Використання терміна «миротворці» несе потужне моральне та політичне навантаження, що автоматично виводить РФ за рамки «сторін конфлікту» і закріплює її як «вищу» силу, що керує регіональною стабільністю. Цей лінгвістичний вибір є інструментом дискурсивної легітимації військової присутності Росії, маскуючи відсутність міжнародного мандата ООН та ОБСЄ та фактично узаконюючи її функцію як інстру-

мент військового управління у регіоні. Він активно формує у свідомості читача (особливо із пострадянських країн, що активно використовують RU-wiki) безальтернативний образ Росії як єдиного стабілізаційного фактора та гаранта безпеки на пострадянському просторі. Російськомовна стаття уникає конкретизації статусу російських військових у Карабаху, називаючи їх миротворцями, хоча ані мандата ООН, ані офіційних міжнародних документів щодо введення російських військ ухвалено не було, лише оприлюднена спільна заява лідерів Азербайджану, Вірменії та Росії (Панченко, Ю. 2021).

В україномовній статті термін «миротворці» щодо російських військових по тексту береться у «лапки». Статті вірменською і азербайджанською мовами не конкретизують статусу російських військ на території Карабаху, надаючи посилання на спільну заяву Президента Республіки Азербайджан, Прем'єр-міністра Республіки Вірменія та президента російської федерації (Statement by the President... 2020). Цікаво, що англійськомовна версія статті містить такий уривок: «Близько 2000 російських солдатів були розгорнуті як миротворчі сили вздовж Лачинського коридору, що з'єднує Вірменію та Нагірний Карабах [так в оригіналі. – авт.], з мандатом щонайменше п'ять років» (Second Nagorno-Karabakh War. 2024) із посиланням на статтю у виданні The Moscow Times, у якій, однак, жодних згадок про мандат і взагалі будь-який офіційний документ немає (Bar, H. 2020).

Ще одним ключовим елементом термінологічної війни є фреймінг конфлікту. Дискусії про те, з якого часу треба починати історію конфлікту (з 1988 р., радянського періоду, чи ще раніше), є стратегічними. Проросійські наративи часто намагаються подати конфлікт як «багатовікове міжетнічне протистояння» або «трагедію обох народів». Ця стратегія, подібно до наративів, що застосовують проти України, прагне змалювати національні рухи Азербайджану та Вірменії як «націоналістичні» та деструктивні. Це дозволяє уникнути чіткого аналізу сучасних військово-політичних інтервенцій та виправдати необхідність зовнішнього (російського) контролю.

Сторінки обговорень у статтях під особливим режимом редагування є не лише місцем для термінологічних суперечок, а й майданчиком для боротьби за визнання або дискредитацію джерел, що є одним із найбільш потужних механізмів інформаційної війни. Аналіз цитувань у російськомовній статті про Карабаський конфлікт

демонструє домінування посилань на російські державні інформаційні агенції (ТАСС, РИА Новости) та офіційні заяви російського МЗС.

Дискусії на сторінці обговорення навколо цих джерел є критично важливими. Коли адміністратори RU-wiki або посередники адміністративно закріплюють пріоритет російських державних засобів масової інформації як «авторитетних джерел» у висвітленні конфлікту, в якому рф виступає посередником (але має виразні геополітичні інтереси), це створює самопідтверджуючий цикл легітимації.

Це явище можна описати як джерельний колоніалізм: офіційну російську позицію, висловлену через контрольовані державою медіа, використовують для легітимації офіційної російської позиції у самій електронній енциклопедії. У ситуації, коли національні джерела (вірменські чи азербайджанські) можуть швидко дискваліфікувати як «тенденційні» чи «пропагандистські», російські державні ЗМІ (будучи «міжнародними» для RU-wiki) стають пріоритетними. Це дає змогу просувати «кремлівські цитати та прес-релізи» як енциклопедичні факти, маскуючи державну пропаганду під нейтральність.

На сторінці обговорення простежуються специфічні риторичні стратегії, спрямовані на дискредитацію опонентів, які намагаються внести правки, що суперечать симетричному фреймінгу. Редактори, які просувають прокремлівські чи симетричні точки зору, активно використовують звинувачення в «націоналізмі», «пропаганді», «тенденційності» або «порушенні нейтральності».

Парадоксально, але саме адміністративний контроль та дискурсивна боротьба за NPOV часто стають засобом витіснення легітимних, але невідгідних геополітичних точок зору. Будь-яку чітку ідентифікацію агресора або окупанта, засновану на міжнародному праві, подають як «політичну тенденційність», що вимагає негайного скасування згідно з правилами, встановленими у рамках ОРР та ПП.

Для кращого розуміння зміщення наративів доцільно порівняти стратегію RU-wiki (Карабахський конфлікт. 2025) із підходом англомовного розділу (Nagorno-Karabakh conflict. 2025) (далі – EN-wiki), який, хоча й не є ідеальним, переважно відображає міжнародний консенсус.

EN-wiki описує Карабахський конфлікт як «ethnic and territorial conflict» (етнічний та територіальний конфлікт) і чітко зазначає, що Нагірно-Карабахський регіон є міжнародно визнаною

частиною Азербайджану. У статті визначено хронологію: Перша Карабахська війна (перемога Вірменії, 1994) та Друга Карабахська війна (перемога Азербайджану, 2020). Крім того, стаття фіксує «розпуск Республіки Арцах» [так в оригіналі, вірменська назва самопроголошеного утворення. – авт.] та повернення територій Азербайджану. Фрейм EN-wiki є фактологічним: територіальний конфлікт з міжнародно визнаними кордонами.

На противагу цьому, дискурсивний контроль у RU-wiki, встановлений через адміністративні режими та боротьбу за термінологію, призводить до фрейму «міжетнічне протистояння, контрольоване росією». Це дає кремлю можливість зберігати геополітичний вплив та підтримувати наратив про свій «історичний суверенітет» над пострадянським простором.

Системний контроль над термінологією (зокрема, нав'язування «миротворців»), адміністративні втручання (ОРР/ПП) та жорсткий контроль цитованих джерел (пріоритет російських ЗМІ) вказують на скоординовані дії. Мета цих дій – не досягнення ідеального NPOV, а витіснення небажаних наративів і заміщення їх зручним для кремля фреймом симетричності та безальтернативності російського посередництва.

Цей процес активно формує «штучну пам'ять» (prosthetic memory) читачів, які використовують RU-wiki. Такі читачі, особливо ті, які не були свідками подій або не мають доступу до альтернативних джерел, отримують сфальшовану, але «енциклопедично легітимізовану» картину історії (Landsberg, A. 2004, p. 19–21). Вони сприймають Карабахський конфлікт через призму виняткової ролі рф, що безпосередньо слугує цілям інформаційної війни, маніпулюючи історичною свідомістю. Таким чином, інструменталізація адміністративних механізмів та термінології у RU-wiki перетворює її на ретранслятор державної пропаганди, маскуючи її під нейтральність.

Сторінки обговорень статей Вікіпедії, особливо тих, що перебувають під ОРР чи ПП, є найціннішими метаданими для дослідників. Вони не просто фіксують кінцевий текст статті, а висвітлюють процес маніпуляції та ідеологічні мотиви.

Запеклі дискусії щодо кожного спірного терміна, постійні адміністративні попередження та боротьба за використання державних ЗМІ як АД підтверджують, що стаття про Карабахський конфлікт є прикладом цілеспрямованої та скоординованої інформаційної діяльності. Аналіз цих дискусій є ключовим для верифікації гіпотези про інструменталізацію Вікіпедії та виявлення

конкретних механізмів впливу на історичну свідомість.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтверджує, що Вікіпедія у контексті гібридних війн функціонує не лише як енциклопедичне джерело, а й як активний інструмент впливу на історичну свідомість. Інформаційна боротьба на цій платформі є невіддільною частиною воєнної стратегії, спрямованої на дискредитацію військових кампаній опонентів та легітимацію власних воєнних (бойових) дій. На прикладі компаративного аналізу висвітлення Карабаського конфлікту доведено, що окремі мовні розділи, зокрема російськомовний, є полем системної боротьби за наративи, де використовують складні, багатопланові техніки маніпуляції. Основними з таких технік є адміністративна інструменталізація внутрішньої політики Вікіпедії, спроби дискурсивної симетризації та маніпуляції джерелами. Ці техніки спрямовані на формування у мільйонів читачів «штучної пам'яті» – сфальшованої, але енциклопедично легітимізованої картини конфлікту, що безпосередньо слугує цілям інформаційної війни.

Виявленим загрозам можна протиставити тактику підвищення інституційної прозорості Вікіпедії, заходи щодо підвищення критичної медіаграмотності суспільства, стратегію контрвпливу, що полягає у скоординованому створенні на експертному рівні якісного, підкріпленого джерельною базою, контенту українською, англійською та російською мовами, а також системну участь у дискусіях на сторінках обговорень для захисту нейтральної точки зору від маніпуляцій.

Отримані результати мають важливе значення для воєнно-історичної науки, оскільки демонструють, як у цифровому середовищі переплітаються процеси документування бойових дій та інформаційних маніпуляцій. Військово-політична історія Карабаського конфлікту у Вікіпедії постає не лише як набір фактів, а як поле воєнної риторики, у якому відображається боротьба за

фіксацію значення тих чи інших військових операцій, ролі миротворчих сил, а також результатів бойових кампаній Карабаського конфлікту. Розуміння цього феномена є важливим для розвитку історіографії сучасних війн, а також для методологічного осмислення інформаційних війн як складника гібридного воєнного протистояння.

Ця робота закладає підґрунтя для подальшого вивчення Вікіпедії як інструменту гібридної війни. Пропонуються наступні перспективні напрями.

Розширений компаративний аналіз: проведення аналогічного дослідження на матеріалі інших конфліктних тем, де присутні геополітичні інтереси РФ (російсько-українські війни, війна у Грузії 2008 року, війна у Сирії, конфлікт у Придністров'ї) із обов'язковим аналізом досвіду будівництва, бойової та мобілізаційної підготовки збройних сил, відображеного в інформаційному просторі. Це дасть змогу верифікувати, чи виступають виявлені у статті про Карабах механізми універсальною моделлю російського інформаційного впливу у Вікіпедії.

Дослідження довгострокового впливу: перехід від текстологічного аналізу до емпіричних соціологічних та психологічних досліджень. Необхідно вивчити реальний вплив маніпульованого контенту Вікіпедії на формування історичної пам'яті та національної ідентичності цільових груп (наприклад, молоді в РФ, російськомовних громадян України, міжнародної аудиторії). Це дасть можливість кількісно та якісно оцінити ефективність формування «штучної пам'яті».

Аналіз новітніх російських клонів Вікіпедії: поглиблене вивчення нових, контрольованих кремлівською владою «форків» – дзеркальних копій Вікіпедії (як-от «Рувікі»), що є наступним етапом інформаційної війни – переходом від маніпуляції існуючою платформою до створення власної, повністю контрольованої екосистеми знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Assmann, A. (2012). *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives*. Cambridge: Cambridge University Press, 392 p.
- Assmann, A. (2016). *Shadows of Trauma: Memory and the Politics of Postwar Identity*. New York: Fordham University Press, 320 p.
- Bar, H. (2020). Russian Peacekeepers Head to Nagorno-Karabakh After Peace Deal. URL: <https://tinyurl.com/34hbsr2n> [дата зверн.: 05.11.2025].
- Callahan, E. S. & Herring, S. C. (2011). Cultural bias in Wikipedia content on complex topics. *Journal of the Association for Information Science and Technology*. Vol. 62, Issue 10, p. 1899–1915.

Den Hartog, R. (2020). *The Future of the Past: Holocaust Representation in Wikipedia*. (Master Thesis). Rotterdam, 144 p.

Greenstein, S. & Zhu, F. (2016). *Do Experts or Collective Intelligence Write with More Bias? Evidence from Encyclopædia Britannica and Wikipedia*. Harvard Business School, 39 p.

Jaspers, K. (1953). *The Origin and Goal of History*. London: Routledge, 294 p. URL: https://archive.org/details/oringoingoalofhist0000jasp_q8t5 [дата зверн.: 14.11.2025].

Kaprāns, M. (2016). Framing the Ukrainian Insurgent Army and the Latvian Legion: Transnational History-Writing on Wikipedia. (Eds. T. Sindbæk Andersen & B. Törnquist-Plewa). *Disputed Memory: Emotions and Memory Politics in Central, Eastern and South-Eastern Europe*. Berlin, Boston: De Gruyter, p. 249–272. <https://doi.org/10.1515/9783110453539-011>.

Landsberg, A. (2004). *Prosthetic memory: The Transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture*. New York: Columbia University Press, 24 p.

Nagorno-Karabakh conflict. (2025). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Nagorno-Karabakh_conflict [дата зверн.: 14.11.2025].

Qarabağ münaqişəsi. (2025). URL: <https://tinyurl.com/fztf43z9> [дата зверн.: 14.11.2025].

Roberts, L. E. & Xiong-Gum, M. N. (2022). Wikipedia Editing as Connective Intelligence: Analyzing the Vandal Fighter Role in the “2022 Russian Invasion of Ukraine” Wikipedia Article. *SIGDOC '22: Proceedings of the 40th ACM International Conference on Design of Communication*. Boston, USA, October 6–8, 2022. New York: ACM, p. 55–62. <https://doi.org/10.1145/3513130.3558978>.

Second Nagorno-Karabakh War. (2024). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Nagorno-Karabakh_War [дата зверн.: 14.11.2025].

Statement by the President of the Republic of Azerbaijan, Prime Minister of the Republic of Armenia and President of the Russian Federation. (2020). URL: <https://president.az/en/articles/view/45923> [дата зверн.: 05.11.2025].

Trokhymovych, M., Kosovan, O., Forrester, N., Aragón, P., Saez-Trumper, D. & Baeza-Yates, R. (2025). Characterizing Knowledge Manipulation in a Russian Wikipedia Fork. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*. Copenhagen, Denmark, June 23–26, 2025. Washington: AAAI Press, p. 1924–1936. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v19i1.35910>.

Вашкевич, В. М. (2010). *Історична свідомість студентської молоді: ціннісно-світоглядні орієнтири*. Київ: Світогляд, 274 с.

Карабаський конфлікт. (2025). URL: <https://tinyurl.com/5n8rbc2u> [дата зверн.: 14.11.2025].

Карабахский конфликт. (2025). URL: <https://tinyurl.com/4xfb4m59> [дата зверн.: 14.11.2025].

Кастельс, М. (2007). *Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства*: переклад з англійської Е. Ганиш & А. Волкова. Київ: Ваклер, 304 с.

Квятковський, Р. В. (2024). Особливості висвітлення Другої Карабаської війни (2020 р.) у Західних медіа як джерело подальшого воєнно-історичного дослідження. *Воєнно-історичний вісник*. № 2 (52), с. 91–99. <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2024-52-2-91-99>.

Квятковський, Р. В. (2025). Гібридна війна у Карабасі: вплив інформаційного простору, дезінформації і пропаганди в Другій Карабаській війні. *Новітня доба*. Вип. 13, с. 224–234. <https://doi.org/10.33402/nd.2025-13-224-235>.

Обсуждение: Карабахский конфликт. (2024). URL: <https://tinyurl.com/усхм37dx> [дата зверн.: 14.11.2025].

Панченко, Ю. (2021). Без ілюзій про Росію: як війна та дві революції змінили Вірменію. URL: <https://tinyurl.com/ус3ека3а> [дата зверн.: 05.11.2025].

Почепцов, Г. Г. (2020). *Сучасні інформаційні війни*. Київ: Ваклер, 480 с.

Рюзен, Й. (2010). *Нові шляхи історичного мислення*: переклад з німецької В. Кам'янець. Львів: Літопис, 358 с.

Хардель, М. & Виздрік, В. (2024). Вікіпедія як інструмент впливу на історичну свідомість. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 1 (19), с. 896–906. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1\(19\)-896-906](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1(19)-896-906).

Хардель, М. І. (2025). Українці серед вищої еліти Російської імперії як чинник інформаційної війни на сторінках Вікіпедії. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. Т. 36 (75), № 1, с. 168–173. <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/1.24>.

Արցախյան հակամարտություն. (2025). URL: <https://tinyurl.com/yt4nccbu> [дата зверн.: 14.11.2025].

REFERENCES

- Assmann, A. (2012). *Cultural Memory and Western Civilization: Functions, Media, Archives*. Cambridge: Cambridge University Press, 392 p. [in English].
- Assmann, A. (2016). *Shadows of Trauma: Memory and the Politics of Postwar Identity*. New York: Fordham University Press, 320 p. [in English].
- Bar, H. (2020). Russian Peacekeepers Head to Nagorno-Karabakh After Peace Deal. URL: <https://tinyurl.com/34hbsr2n> [Accessed: 05.11.2025]. [in English].
- Callahan, E. S. & Herring, S. C. (2011). Cultural bias in Wikipedia content on complex topics. *Journal of the Association for Information Science and Technology*. Vol. 62, Issue 10, p. 1899–1915. [in English].
- Den Hartog, R. (2020). *The Future of the Past: Holocaust Representation in Wikipedia*. (Master Thesis). Rotterdam, 144 p. [in English].
- Greenstein, S. & Zhu, F. (2016). *Do Experts or Collective Intelligence Write with More Bias? Evidence from Encyclopædia Britannica and Wikipedia*. Harvard Business School, 39 p. [in English].
- Jaspers, K. (1953). *The Origin and Goal of History*. London: Routledge, 294 p. URL: https://archive.org/details/oringooalofhist0000jasp_q8t5 [Accessed: 14.11.2025]. [in English].
- Kaprāns, M. (2016). Framing the Ukrainian Insurgent Army and the Latvian Legion: Transnational History-Writing on Wikipedia. (Eds. T. Sindbæk Andersen & B. Törnquist-Plewa). *Disputed Memory: Emotions and Memory Politics in Central, Eastern and South-Eastern Europe*. Berlin, Boston: De Gruyter, p. 249–272. <https://doi.org/10.1515/9783110453539-011>. [in English].
- Karabakhskii konflikt. (2025). [*Karabakh conflict*]. URL: <https://tinyurl.com/4xfb4m59> [Accessed: 14.11.2025]. [in Russian].
- Karabaskyi konflikt. (2025). [*Karabakh conflict*]. URL: <https://tinyurl.com/5n8rbc2u> [Accessed: 14.11.2025]. [in Ukrainian].
- Kastels, M. (2007). *Internet-halaktyka. Mirkuvannia shchodo Internetu, biznesu i suspilstva* [The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business, and Society]: per. z anhl. (E. Hanysh & A. Volkova, Trans). Kyiv: Vakler, 304 s. [in Ukrainian].
- Khardel, M. I. (2025). Ukrainci sered vyshchoi elity Rosiiskoi imperii yak chynnyk informatsiinoi viiny na storinkakh Vikipedii [Ukrainians among the highest elite of the Russian Empire as a factor of information warfare on Wikipedia pages]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Istorychni nauky*. T. 36 (75), № 1, s. 168–173. <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/1.24>. [in Ukrainian].
- Khardel, M., & Vyzdryk, V. (2024). Vikipediia yak instrument vplyvu na istorychnu svidomist [Wikipedia as a tool of influence on historical consciousness]. *Perspectives — naukovyi zhurnal sotsiologii ta kulturologii*. № 1(19). [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1\(19\)-896-906](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-1(19)-896-906) [in Ukrainian].
- Kviatkovskiy, R. V. (2024). Osoblyvosti vysvitlennia Druhoi Karabaskoi viiny (2020 r.) u Zakhidnykh media yak dzherelo podalshoho voienno-istorychnoho doslidzhennia [Features of the coverage of the Second Karabakh War (2020) in Western media as a source for further military-historical research]. *Voienno-istorychnyi visnyk*. № 2 (52), s. 91–99. <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2024-52-2-91-99>. [in Ukrainian].
- Kviatkovskiy, R. V. (2025). Hibrydna viina u Karabasi: vplyv informatsiinoho prostoru, dezinformatsii i propahandy v Druhii Karabaskii viini [Hybrid war in Karabakh: the influence of information space, disinformation and propaganda in the Second Karabakh War]. *Novitnia doba*. Vyp. 13, s. 224–234. <https://doi.org/10.33402/nd.2025-13-224-235>. [in Ukrainian].
- Landsberg, A. (2004). *Prosthetic memory: The Transformation of American Remembrance in the Age of Mass Culture*. New York: Columbia University Press, 24 p. [in English].
- Nagorno-Karabakh conflict. (2025). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Nagorno-Karabakh_conflict [Accessed: 14.11.2025]. [in English].
- Obsuzhdenie: Karabakhskii konflikt. (2024). [Discussion: Karabakh conflict]. URL: <https://tinyurl.com/yexm37dx> [Accessed: 14.11.2025]. [in Russian].
- Panchenko, Yu. (2021). Bez iliuzii pro Rosiiu: yak viina ta dvi revoliutsii zminyly Virmeniiu [No illusions about Russia: how the war and two revolutions changed Armenia]. URL: <https://tinyurl.com/yc3eka3a> [Accessed: 05.11.2025]. [in Ukrainian].
- Pocheptsov, H. H. (2020). *Suchasni informatsiini viiny* [Modern information wars]. Kyiv: Vakler, 480 s. [in Ukrainian].

Qarabag munaqişəsi. (2025). [*Karabakh conflict*]. URL: <https://tinyurl.com/fztf43z9> [Accessed: 14.11.2025]. [in Azerbaijani].

Riuzen, Y. (2010). *Novi shliakhy istorychnoho myslennia* [New ways of historical thinking]: per. z nim. (Volodymyr Kamianets, Trans.). Lviv: Litopys, 358 s. [in Ukrainian].

Roberts, L. E. & Xiong-Gum, M. N. (2022). Wikipedia Editing as Connective Intelligence: Analyzing the Vandal Fighter Role in the “2022 Russian Invasion of Ukraine” Wikipedia Article. SIGDOC ‘22: Proceedings of the 40th ACM International Conference on Design of Communication. Boston, USA, October 6–8, 2022. New York: ACM, p. 55–62. <https://doi.org/10.1145/3513130.3558978>. [in English].

Second Nagorno-Karabakh War. (2024). URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Nagorno-Karabakh_War [Accessed: 14.11.2025]. [in English].

Statement by the President of the Republic of Azerbaijan, Prime Minister of the Republic of Armenia and President of the Russian Federation. (2020). URL: <https://president.az/en/articles/view/45923> [Accessed: 05.11.2025]. [in English].

Trokhymovych, M., Kosovan, O., Forrester, N., Aragón, P., Saez-Trumper, D. & Baeza-Yates, R. (2025). Characterizing Knowledge Manipulation in a Russian Wikipedia Fork. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*. Copenhagen, Denmark, June 23–26, 2025. Washington: AAAI Press, p. 1924–1936. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v19i1.35910>. [in English].

Vashkevych, V. M. (2010). *Istorychna svidomist studentskoi molodi: tsinnisno-svitohliadni oriientyry* [Historical consciousness of student youth: value and worldview orientations]. Kyiv: Svitohliad, 274 s. [in Ukrainian].

Արցախյան հակամարտություն. (2025). [*Karabakh conflict*]. URL: <https://tinyurl.com/yt4nccbu> [Accessed: 14.11.2025]. [in Armenian].

Olesia KUTSKA

*Doctor of Historical Sciences, Professor
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
(Lviv, Ukraine)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5595-2995>*

Roman KHARDEL

*PhD
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
(Lviv, Ukraine)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2243-9722>*

**TOOLS AND NARRATIVES OF INFORMATION WARFARE:
STUDY OF THE KARABAKH CONFLICT (1988–2024)
IN MULTILINGUAL WIKIPEDIA SECTIONS**

The article examines the phenomenon of information warfare in the digital environment through an analysis of the representation of the Karabakh conflict in different language versions of Wikipedia (Ukrainian, Russian, English, Azerbaijani, and Armenian).

The study aims to identify differences in the interpretation and presentation of the conflict, with particular attention given to narratives reflecting pro-Russian information policy in the Russian-language version of the article. The research employs methods of content analysis, discourse analysis, and meta-analysis of Wikipedia edits. The study focuses on the terminology used, the structure and framing of information, the selection of sources, and the history of edits.

The analysis reveals significant discrepancies in the focus of information presentation, the use of propaganda techniques, and the emphasis of content depending on the language version. The Russian-language article tends to employ frames of symmetrical responsibility, the blurring of evaluative judgments, and the legitimization of the official Russian interpretation of the conflict.

The research also demonstrates Wikipedia's potential as a platform for contesting interpretations of events in international conflicts.

In the modern world, digital platforms have become an integral component of global information exchange while simultaneously transforming into arenas of information warfare and sources of hybrid threats. Wikipedia, as one of the most widely used sources of information globally, occupies a special place in this process. Its open editing model, which underlies its success, also makes it particularly vulnerable to targeted manipulation and the promotion of politically biased narratives, especially in the context of interethnic and international conflicts.

Keywords: *Karabakh conflict, Wikipedia, information warfare, pro-Russian narratives, historical consciousness, narrative, hybrid war, information technologies.*

Стаття надійшла 17.11.2025

Стаття прийнята до друку 05.01.2026